

تسویه حساب بدهی‌های دولت، زمینه‌ساز رونق اقتصادی

گزارشی از برگزاری نشست تحلیل آینده اقتصاد و صادرات ایران

اشاره:

نشست تحلیل آینده اقتصاد و صادرات ایران با حضور فعالان صنعتی و اقتصادی و سخنرانی دکتر طهماسب مظاهری - رئیس کل سابق بانک مرکزی و وزیر سابق امور اقتصادی و دارایی - در اتاق بازرگانی کاشان برگزار شد. به اعتقاد دکتر مظاهری، در صورت تسویه حساب بدهی‌های دولت، می‌توان امیدوار بود مجالی برای رونق اقتصادی فراهم شود و حذف بخش بزرگی از عوامل تحریم و تعیین تکلیف بدهی‌های دولت به بنگاه‌های اقتصادی و بانک‌ها، مسائلی هستند که زمینه‌ساز رونق اقتصادی خواهند بود.

مشکلات فراوانی را برای تولیدکنندگان، صنعتگران و سرمایه‌گذاران کشور به وجود آورد. وی بیان داشت: بزرگ‌ترین و اولین عامل به وجود آورنده رکود که همچنان از آن رنج می‌بریم و دولت راه‌حل عملی برای آن پیدا نکرده، بودجه است. دولت قبلی از زاویه تأمین هزینه‌های بودجه از طریق جذب همه منابع کار خود را آغاز کرد. در درجه نخست بودجه را علی‌رغم کسری بودجه اختصاص دارد، سپس بحثی را مطرح کرد که وقتی بودجه سال ۸۶ و ۸۷ به تصویب رسید، رئیس دولت اعلام کرد دستگاه‌های اجرایی محدود به این بودجه نباشند و با انجام فعالیت‌های مختلف بودجه یک ساله خود را شش ماهه مصرف کنند و وسط سال، معادل این بودجه بار دیگر به آنان اختصاص پیدا خواهد کرد. به همین دلیل وزارت‌خانه‌های نیرو، اقتصاد، راه و شهرسازی بودجه یک ساله را ظرف شش ماه صرف کردند، به پیمانکاران و کارفرمایان بدهکار شدند و همچنان بخشی از این بدهی‌ها وجود دارند. دکتر مظاهری افزود: به جز بحث بودجه، منابع

قرار داریم که شاهد کاهش نرخ تورم و روند افزایشی قیمت‌ها هستیم اما رکود بازار کماکان پابرجاست. بخشی از دلایل بروز چنین شرایطی، خارج از اختیار ما بوده که تحت‌عنوان تحریم خلاصه می‌شود. دکتر مظاهری، افزایش هزینه تولید را ویژگی اصلی تحریم دانست و گفت: هر بند و مصوبه‌ای که نهادهای بین‌المللی در راستای افزایش تحریم‌ها اعمال کردند؛ این خاصیت را داشت که هزینه تولید را برای تولیدکنندگان، ارائه‌کنندگان خدمات و کالا و سرمایه‌گذاران بالا برد و به مرور هزینه تولید اضافه شد. رئیس کل سابق بانک مرکزی گفت: مدیران واحدهای تولیدی، تجاری و بازرگانی باید بدانند که تمام موارد موجود در فهرست تحریم‌ها، لغو نشده‌اند و باید بدانیم کدام بخش از تحریم‌ها لغو شده و کدامیک همچنان بر قوت خویش باقی هستند. به گفته وزیر سابق اقتصاد، علت اصلی بروز رکود فعلی را باید در سیاست‌های اقتصادی نابخردانه و نادرست داخلی جست‌وجو کرد که علاوه بر تحریم،

در ابتدای مراسم، محمود تولایی - رئیس اتاق بازرگانی کاشان - ضمن خوشامدگویی به میهمانان، گفت: طی سال‌های گذشته و هم‌زمان با تحریم، ساختارهایی در عرصه فعالیت‌های اقتصادی شکل گرفت که هنوز شکسته نشده‌اند. به گفته تولایی، سرانجام برجام به فرجام رسید و به فضای پیش‌آمده خوش‌بین بوده و هستیم اما نکته ملموس، عدم گشایش جدی در عرصه کسب و کار بین‌المللی است؛ اگرچه به اعتقاد رئیس جمهور نیازمند اجرای برجام داخلی هستیم، یعنی از سدهای بیرون از کشور گذشته‌ایم اما یکسری ساختار داخل کشور شکل گرفته که هنوز آمادگی پذیرش شرایط جدید را ندارند. وی سپس دکتر طهماسب مظاهری - رئیس کل سابق بانک مرکزی و وزیر سابق امور اقتصادی و دارایی - را جهت ارائه مطالبی پیرامون تحلیل آینده اقتصاد و صادرات کشور به جایگاه سخنرانی دعوت کرد. وی عنوان داشت: پس از یک دوران رکود سنگین و تورم بسیار بالا در دولت نهم و دهم، امروز در شرایطی

با تنگنای مالی شدیدی روبرو و توان اعتباردهی آنها متوقف شد.

به گفته این استاد دانشگاه، دولت بالغ بر ۱۱۰ میلیارد تومان به صندوق‌های بازنشستگی و بیمه تأمین اجتماعی بدهکار است که این بدهی‌های سنگین باعث شده تمام نهادهای اقتصادی مملکت دچار آسیب شوند و دولت برای مقابله با افزایش مجدد تورم، چنین استدلال کرده که منابع مالی و درآمد در اختیار ندارد.

وزیر سابق اقتصاد تصریح کرد: طی ۳-۲ سال اخیر کارشناسان اقتصادی تلاش‌های بسیاری به عمل آوردند تا به دولت تفهیم نمایند اگرچه بدهی سنگینی دارند اما در نهایت باید پرداخت شوند. دولت نمی‌تواند و حق ندارد اعلام کند بدهکارم اما پولی برای پرداخت بدهی‌های خود ندارم!

وی ابراز داشت: بدهی ۵۵۰ هزار میلیارد تومانی باعث شده بنگاه‌های اقتصادی، بانک‌ها، بیمه‌های تأمین اجتماعی، تجار و سرمایه‌گذاران از این مسأله رنج ببرند و رکود نسبتاً سنگین فعلی تداوم پیدا کند. در این میان بسیاری از شرکت‌های طلبکار یا از عهده پرداخت حقوق کارگران و کارمندان بر نمی‌آیند و با فروش دفاتر مرکزی، سرمایه‌های شرکت، ماشین‌آلات و ... سعی می‌کنند به حیات خود ادامه دهند و برخی نیز چاره‌ای جز توقف نداشتند. خوشبختانه دولت متوجه این جریان شده به نحوی که دکتر روحانی در همایش برجام اعلام کرد «دولت تا کی می‌خواهد با نگاه شرمساری به طلبکارهای خود نگاه کند؟ از این رو قول می‌دهم که دیگر دولت بدهکار نباشد»

دکتر مظاهری اضافه کرد: در صورت تسویه حساب بدهی‌های دولت، می‌توان امیدوار بود مجالی برای رونق اقتصادی فراهم شود و حذف بخش بزرگی از عوامل تحریم و تعیین تکلیف بدهی‌های دولت به بنگاه‌های اقتصادی و بانک‌ها، مسائلی هستند که زمینه‌ساز رونق اقتصادی خواهند بود.

رئیس کل سابق بانک مرکزی به موضوع موانع اجرایی و دیدگاه‌های دولت به بخش خصوصی نیز اشاره کرد و گفت: مأموریت دولت در دوران جنگ تحمیلی، تأمین معیشت مردم و پشتیبانی از جنگ بود و هر دولتی در

کسری بودجه را تأمین کند. دولتی که در حالت خوش‌بینانه با قصد خدمت به مردم، منابع در اختیار خود را نامحدود فرض کند و از تمام امکانات و منابع داخلی کشور برای انجام خدمات مختلف استفاده کند نتیجه‌ای دربرخواهد داشت که امروز با آن مواجهیم و طی ۳-۲ سال اخیر، تیم اقتصادی دکتر روحانی نیز نتوانست این مسأله را حل کند.

این استاد دانشگاه ابراز داشت: اولاً بخش بزرگی از منابع ارزی و بودجه‌ای دولت و هم‌چنین منابع سیستم بانکی برای مخارج مدنظر دولت، مصرف شده و در کنار آن رقم بسیار بزرگی به‌صورت بدهی دولت به شرکت‌های تولیدی، پیمانکاری، بانک‌ها (به خصوص بانک مرکزی)، عرضه‌کنندگان کالا و خدمات، سازمان تأمین اجتماعی، صندوق‌های بازنشستگی و ... باقی مانده است.

وی ضمن اشاره به این مطلب که امکان ندارد وزارت اقتصاد از رقم بدهی دولت مطلع نباشد، گفت: حدود دو سال دکتر روحانی در مقابل اعلام رقم دقیق بدهی‌های دولت مقاومت کرد اما در نهایت رقم بدهی دولت حدود ۵۵۰ هزار میلیارد اعلام شد. پرداخت این رقم توسط دولت به آسانی مقدور نیست و عدم پرداخت آن موجب تداوم رکود خواهد شد و به تنه بنبه اقتصادی کشور آسیب می‌زند. طبق آمارها، دولت نزدیک ۶۰-۵۰ هزار میلیارد تومان به شرکت‌ها و پیمانکاران و ۱۵۰-۱۴۰ میلیارد تومان به بانک‌ها بدهکار است.

دکتر مظاهری تأکید کرد: دکتر روحانی، پرداخت از بانک مرکزی بابت بدهی‌های دولت به بانک‌ها را متوقف نمود؛ اگرچه اقدام بسیار درستی بود اما بانک‌ها

سیستم بانکی و سپرده‌های مردم را دولت برای تأمین نیازهای خود در اختیار گرفت. گام بعدی، منابع ذخایر ارزی بانک مرکزی بود که برای رفع نیازهای دولت اختصاص مصرف شد؛ در ادامه نیز تأمین منابع برای دولت از طریق ایجاد بدهی صورت گرفت که بخشی از این بدهی از طریق چاپ اسکناس و انتشار پول توسط بانک مرکزی و قسمتی هم از طریق اوراق تعهدی و تعهدات دولت به‌صورت بدهی انجام شد؛ البته نگاه بسیار بسیار خوش‌بینانه نسبت به این اشتباهات بیانگر هدف دولت برای خدمت به مردم است که این‌که تمام دولت‌ها در همه کشورها بدون هیچ استثنایی، وظایف و مسئولیت‌های بسیار خطیر و منابع بسیار محدودی در اختیار دارند و هیچ دولتی را نمی‌توانید در طول تاریخ پیدا کنید که بگوید تمام خدمات مورد نیاز را به مردم را داده‌ام، همه از وضعیت خوبی برخوردارند و هیچ‌کسی مشکلی ندارد؛ همواره دولت‌ها، کارها و اقدامات انجام نشده بسیاری پیش روی خود می‌بینند که باید به آن توجه کنند اما منابع آنان محدود به دریافت مالیات از مردم و تولیدکنندگان، سود بازرگانی عوارض و امتیازات دولتی محدود می‌شود که همیشه این منابع محدود در مقابل وظایف نامحدود دولت‌ها را با کسری بودجه مواجه می‌کند.

وی خاطرنشان ساخت: هنر دولت و رئیس‌جمهور هر کشوری این است که وظایف نامحدود را با استفاده از منابع محدود در اختیار، تنظیم و اولویت‌بندی نماید و بودجه را در حدود درآمدهای خود تنظیم کند. در این راستا کسری بودجه در مقیاس ۳-۴ درصد GNP (تولید ناخالص ملی) قابل قبول است تا دولت بتواند

زمان جنگ حمایت از رزمندگان و تأمین معیشت مردم را در اولویت اقدامات خود قرار می‌دهد در نتیجه ساختار اقتصادی دولت در زمان جنگ به یک ساختار دولتی، اداری، چپ‌گرا و سوسیالیستی تبدیل شد.

وی افزود: در دولت‌های پس از جنگ، ساماندهی برنامه‌های توسعه تا حدی انجام شد و مواردی مانند تک نرخی شدن ارز، اصلاح قانون مالیاتی، قوانین مربوط به مبارزه با پولشویی و ... مدنظر دولتمردان قرار گرفت و فضای کسب و کار برای فعالیت سرمایه‌گذاران و رونق اقتصادی فراهم شد؛ بسیاری از واحدهای تولیدی در این مقطع زمانی شکل گرفتند و توسعه یافتند. پس از دوران اصلاحات، دیدگاهی به دستگاه‌های دولتی تزریق شد که طبق آن بخش دولتی باید حاکم باشد و فعالیت بخش خصوصی غیرمولد و غیرقابل قبول است.

دکتر مظاهری تصریح کرد: اقدامی که باید علاوه بر پرداخت بدهی‌ها توسط دولت انجام شود این است که فضای فکری در ساختار دولتی باید به سمتی سوق داده شود تا بخش خصوصی به‌عنوان عامل تولید مولد در اقتصاد کشور شناخته شود.

این استاد دانشگاه در بخش دیگر سخنرانی خود به منابع ارزی و نرخ ارز اشاره کرد و گفت: به گفته دکتر سیف- رئیس کل بانک مرکزی- رقمی که بابت لغو تحریم‌ها آزاد شده حدود ۳۰ میلیارد دلار است که به مرور وارد حساب بانک مرکزی شده اما آنچه در دفاتر بانک مرکزی به‌عنوان ذخایر به ثبت رسیده، حدود ۱۰۰ میلیارد دلار می‌باشد و تفاوت دو رقم مذکور، عددی است که بخشی از آن بدهی دولت به بانک مرکزی را تشکیل می‌دهد. هم‌چنین دولت باید اعلام نماید رقمی که از منابع ارزی بانک مرکزی قرض گرفته، صرف چه اموری شده است.

به گفته وزیر سابق اقتصاد، نکته قابل توجه در زمینه ارز این است که رقم ۳۰ میلیارد دلار باید در قالب یک سیاست ارزی نسبتاً معقولی در جهت تولید و پشتیبانی از تولید مملکت اختصاص پیدا کند و در این راستا شاید مهم‌ترین سیاست لازم برای مدیریت ذخایر ارزی، سیاست تک نرخی کردن ارز باشد.

وی گفت: همیشه در نظام‌های چند نرخی، ویژه‌خواری و مزیت‌های کار نکردن وجود دارد؛ ضمن این که وقتی

در یک کشور نظام‌های چند نرخی وجود دارد، فساد ایجاد می‌شود و این فساد اجازه نمی‌دهد تولید و سرمایه‌گذاری شکل بگیرد. در نظام چند نرخی، دولت سعی می‌کند با استفاده از ابزار نظام چند نرخی، نرخ را پایین نگه دارد در واقع یکی از ویژگی‌های چند نرخی بودن ارز و تفاوت آن با نظام تک نرخی این است که در نظام چند نرخی، نرخ را دولت تعیین می‌کند. ویژگی بارز و صفت اولیه و اصلی نظام تک نرخی این است که نرخ توسط بازار تعیین می‌شود؛ البته دولت مراقبت‌های لازم را به عمل می‌آورد و جلوی نوسانات غیرعادی و شدید را می‌گیرد.

دکتر مظاهری ادامه داد: زمانی که یک تولیدکننده، دارایی ثابت خود را به فروش می‌رساند پول حاصل از فروش، درآمد تلقی نمی‌شود بلکه «تبدیل دارایی» نام دارد بنابراین زمانی که اصلاح بودجه در دولت اصلاحات صورت پذیرفت؛ پول حاصل از صادرات نفت به‌عنوان درآمد محسوب نشد و در قالب واگذاری دارایی ثابت مدنظر قرار گرفت. در نظام چند نرخی، پولی که حاصل فروش دارایی‌های ثابت، سرمایه‌ای، تجدید ناپذیر و بین نسلی است به فروش می‌رود تا عواید آن خرج کاهش قیمت ارز شود که متأسفانه دولت ما چنین اشتباهی را مرتکب شده است.

وی با یادآوری این مطلب که در نظام ارزی مناسب، نرخ ارز توسط پارامترهای اصلی اقتصاد تعیین می‌شود، گفت: در نظام تک نرخی، اقتصاد رونق پیدا می‌کند و برای حمایت از تولید داخل نیازی به تعیین تعرفه‌ها بالا نخواهد بود زیرا نرخ ارز پایین‌تر از نرخ واقعی می‌شود. دولت برای حمایت از تولید داخل، سودهای بازرگانی را افزایش می‌دهد تا کالای خارجی که با نرخ ارز پایین، ارزان‌تر تمام می‌شوند؛ وارد نشود اما در این صورت قاچاق شکل می‌گیرد و منافع قاچاق افزایش پیدامی‌کند.

رئیس کل سابق بانک مرکزی بیان داشت: یکی از درخواست‌های تولیدکنندگان داخلی از دولتمردان این است که تعرفه کالاهای وارداتی به نحوی وضع شود تا ادامه فعالیتشان توجیه‌پذیر باشد.

وی ابراز داشت: یکی از وظایف دولت و بانک مرکزی این است که بر تسریع نظام تک نرخی جدید به خرج دهد و این نظام را به شیوه درست مستقر نماید. نظام

تک نرخی علاوه بر حمایت از تولید داخل و ریشه‌کن نمودن قاچاق، جذب سرمایه‌های خارج را معنادار و عملیاتی می‌کند زیرا امکان ندارد در یک نظام چند نرخی، سرمایه‌گذاری خارجی تحقق یابد؛ در حالی که دکتر طیب‌نیا- وزیر اقتصاد- اعلام کرده «برای تحقق رشد هشت درصدی، باید سالیانه حدود ۳۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی داشته باشیم» در حالی که براساس برآورد وزارت اقتصاد، دولت با فرض تسویه بدهی‌ها، نیازمند حدود ۳۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی است تا هم کمبود منابع جبران شود و هم سهم بازار صادراتی به وجود آید اما امکان جذب این رقم در نظام چند نرخی ارز به هیچ‌عنوان وجود ندارد.

دکتر مظاهری اضافه کرد: دکتر روحانی طی سفر به فرانسه و ایتالیا توافق نامه‌هایی در صنایع مختلف به امضا رساند و شاهد انعقاد توافق نامه‌های متعدد با کشورهای مختلف هستیم این توافقات به‌عنوان مجموعه‌ای از فعالیت‌هایی که می‌تواند علاقه‌مندی سرمایه‌گذاران خارجی و شرکای خارجی را برای فعالیت در واحدهای تولیدی نشان دهد و شکل پیدا کند؛ به شمار می‌آید؛ هم‌چنین ضرورت اولیه انجام چنین اقداماتی، وجود بخش خصوصی توانمند، دانا و پویاست.

وی به فعالان بخش خصوصی توصیه کرد: بازرگانان باید به کمک اتاق‌های بازرگانی در جریان فهرست توافقی‌ها و محتوای آنها قرار گرفته و توانمندی خود در تهیه گزارش‌های مالی را نشان دهند و در تنظیم قراردادهای با مشاوره و کیل دقت لازم را داشته و از انعقاد قراردادهای ضعیف بپرهیزند.

وزیر سابق اقتصاد در پایان خاطر نشان ساخت: روزی که سود بانکی به عدد معقول برسد رونق اقتصادی فراهم شود، کسب و کارها رونق بگیرند گول خفته بدهی‌ها و معوقات دولت بیدار خواهد شد و تورم بالقوه موجود را بالفعل می‌کند؛ در این شرایط تولیدکنندگان، صنعتگران و فعالان بخش خصوصی باید بخش بزرگی از نقدینگی ایجاد شده را برای سرمایه‌گذاری جذب نمایند در غیر این صورت با تورم بسیار سنگینی روبرو خواهیم شد اما نباید چنین تجربه تلخی برای مردم ما تکرار شود.